Witold Wybult

Kolegialność a rady diecezjalne

Obrady ojców Soboru Watykańskiego II pozwoliły na podjęcie refleksji Kościoła o sobie samym. Owocem tych działań stała się odnowiona eklezjologia. Zwrócono uwagę na zagadnienia związane z pasterską troską biskupów o swoje Kościoły partykularne. Podjęto także wnikliwą analizę zrozumienia teologii kapłaństwa i relacji, jaka zachodzi pomiędzy biskupem i jego prezbiterium. W wyniku tych rozważań zostały odnowione, te już istniejące, a także powołane do istnienia nowe organy konsultacyjne w Kościołach partykularnych. Do tych organów zgodnie z normami kodeksowymi zaliczamy: Radę Kapłańską, Kolegium Konsultorum, ale też Radę Duszpasterską, Radę ds. ekonomicznych, a także Radę Biskupią. Pomoc biskupowi diecezjalnemu może również nieść synod diecezjalny oraz np. Rada Dziekanów, która wprawdzie nie jest wymieniana przez kodeks, to jednak w praktyce najczęściej istnieje jako ciało doradcze biskupa[1].

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 495 § 1 postanawia: „W każdej diecezji winna być ustanowiona Rada Kapłańska, czyli zespół kapłanów, będących jakby senatem biskupa i reprezentującym prezbiterium. Jej zdaniem jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją, zgodnie z przepisami prawa, ażeby możliwie najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego”[2].

---

[1] Por. S. Iwańczak, Rady, które wspierają biskupa diecezjalnego, „Annales Canonici” 13 (2017), s. 73-76.

[2] *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus*, tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1988, kan. 225, n. 1 (odtąd: KPK/1983), kan. 495 § 1.

Powyższy zapis kodeksowy bezpośrednio wynika z soborowego[3] dekretu *Presbyterorum Ordinis*, w którym znajdujemy zapis: „Na [biskupów] bowiem spada szczególnie ciężki obowiązek uświęcania swoich kapłanów, niech przeto troszczą się najusilniej o stałą formację swych prezbiterów. Niech ich chętnie słuchają, owszem, niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. By zaś to doprowadzić do skutku, niech mają radę, czyli senat kapłanów, reprezentujących ogół prezbiterów, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm prawnych do określenia, mógłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją"[4].

Można więc powiedzieć, że Rada Kapłańska została powołana w trosce[5], aby nadać większą skuteczność funkcji prezbiterium, jako jednego zespołu. Jest to rada takiej wspólnoty kapłanów, która jest zlokalizowana w kościele partykularnym. I tak jak prezbiterium jest związane ze swoim biskupem, tak Rada Kapłańska jest Radą prezbiterium biskupa, albo lepiej rzecz ujmując jego senatem, zgodnie z wyrażeniem nowego Kodeksu 9. Kanon 495 § 1 określa Radę Kapłańską jako zespół kapłanów reprezentujących prezbiterium i będących jakby senatem biskupa. Jest to więc grupa kapłanów, która wobec biskupa pełni rolę jego senatu. Wydaje się iż podobną rolę spełnia ona także

[3] „Ustawodawstwo soborowe podaje teologiczne oraz dogmatyczne podstawy zasadności istnienia rady kapłańskiej w następujących dokumentach: Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (nr 28), Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (nr 16, 27, 28), Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis* (nr 15), Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinus* (nr 20)15. Wymienione dokumenty nie mówią wprost o powstaniu nowej instytucji prawnej, a raczej pośrednio stwarzają dla niej tylko podstawy. Jedynie Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum Ordinis* w nr 7, podejmuje bezpośrednio zagadnienie powstania rady kapłańskiej" (Por. K. Rogala, Rada Kapłańska jako przejaw kolegialności w Kościele partykularnym na przykładzie diecezji włocławskiej, w: „Teologia i Człowiek" 44 (2018) 4, s. 101-102).

[4] Sobór Watykański II, Dekret o połsudzie i życiu kapłanów Presbyterorum ordinis, w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje, Poznań 2002, (odtąd: PO), n. 7.

[5] „Do celów Rady kapłańskiej można zaliczyć dwie podstawowe funkcje. Pierwszą jest popieranie wspólnoty prezbiterium jaka zachodzi pomiędzy prezbiterami i biskupem oraz między prezbiterami wzajemnie, ma ona znaleźć swój wyraz w duchu braterskiej solidarności. Natomiast drugą jest konkretna pomoc biskupowi w zarządzaniu diecezją" (E. Górecki, *Rada Kapłańska,* w: *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym*, J. Krukowski, T. Rozkrut (red.), Tarnów 2004, s. 84–85).

wobec prezbiterium. Wskazuje na to sformułowanie użyte w Dekrecie *Presbyterorum Ordinis* (n. 7), że chodzi tu o senat kapłanów (senatus sacerdotum). Dlatego też Kodeks stanowi, iż ten zespół kapłanów (senat) stanowi reprezentację prezbiterium. Rada Kapłańska nie jest prezbiterium, tak jak Synod Biskupów nie jest Kolegium Biskupów. Jest ona reprezentacją prezbiterium, czyli czyni ona prezbiterium obecnym w swej funkcji wobec biskupa w odniesieniu do Ludu Bożego i1. Należy też dodać, że Rada nie zastępuje prezbiterium w jego zadaniach i odpowiedzialności. Członkowie prezbiterium z racji istnienia Rady w diecezji nie tracą swoich praw i obowiązków bycia „niezbędnymi współpracownikami i doradcami" biskupa w jego pasterskiej posłudze. Tak więc reprezentację, o której mowa należy rozumieć w sensie szerokim; Rada składając się z członków prezbiterium, reprezentuje prezbiterium[6].

Rada Kapłańska zgodnie z postanowieniem Kodeksu Jana Pawła II jest obowiązkowa w każdej diecezji. Jest ona więc znakiem i instytucjonalną formą współodpowiedzialności pasterskiej prezbiterów wraz ze swoim biskupem. Ta obligatoryjność harmonizuje bowiem z preferencjami obecnego Kodeksu, dotyczącymi nowego sposobu zarządzania diecezją, opartego właśnie na współudziale i współodpowiedzialności[7].

Obowiązek istnienia Rady Kapłańskiej dotyczy również Kościołów partykularnych zrównanych prawnie z diecezją[8], a więc: prałaturę i opactwo terytorialne, wikariat i prefekturę apostolską oraz administraturę apostolską ustanowioną na stałe. Konkludując należy ostatecznie stwierdzić, że Rada Kapłańska powinna być ustanowiona w każdym Kościele partykularnym, a

---

[6] Por. J. Wroceński, Rada Kapłańska według Kodeksu Prawa Kanonicznego, w: „Prawo Kanoniczne" 36 (1993), nr 1-2, s. 21-22.

[7] Tamże, s. 22-23.

[8] Por. KPK/1983, kan. 368.

zatem wszędzie tam gdzie istnienie prezbiterium[9] bowiem wszyscy kapłani wraz ze swoimi biskupami mają udział w jednym i tym samym kapłaństwie i posłudze Chrystusa. Tworząc z nim prezbiterium diecezjalne, są niezbędnymi pomocnikami i doradcami swojego biskupa w posłudze nauczania i kierowania Ludem Bożym, oraz są odpowiedzialni za dobro swojego Kościoła diecezjalnego[10].

Główną kompetencją tego gremium jest „wspieranie biskupa", a jej polem wszystko to, co mieści się w pasterskiej misji biskupa diecezjalnego zgodnie z przepisami prawa powszechnego i partykularnego. Rada ta ma również posiadać własny statut, który zatwierdza biskup diecezjalny po uwzględnieniu norm wydanych wcześniej przez konferencję episkopatu[11].

Jeśli chodzi o członkostwo w tymże gremium *Presbyterorum ordinis* informuje, że organ powinien reprezentować przekrój całego prezbiterium diecezjalnego i składać się z trzech grup kapłanów. Mianowicie tych z wyboru, z urzędu i z nominacji[12]. Jeśli chodzi o kapłanów z wyboru dokonanego przez całe prezbiterium, to powinni oni stanowić połowę członków, z czego co najmniej połowa z nich powinna być proboszczami. Kapłani z urzędu to ci, którzy powinni przynależeć do rady kapłańskiej ze względu na pełnioną przez nich funkcję. Ustawa nie podaje jakie to funkcje i urzędy[13], pozostawia to w gestii statutów. Ostatnią grupę członków senatu biskupa stanowią kapłani z nominacji. Aby zapewnić pełną reprezentatywność radzie, biskup powinien

---

[9] Por. J. Wroceński, dz. cyt., s. 23.

[10] Por. K. Rogala, Rada Kapłańska jako przejaw kolegialności w Kościele partykularnym na przykładzie diecezji włocławskiej, w: „Teologia i Człowiek" 44 (2018) 4, s. 100.

[11] Por. KPK/1983, kan. 496.

[12] Por. PO, n. 8.

[13] Według postanowień Konferencji Episkopatu Polski z urzędu wchodzą: biskup koadiutror, biskupi pomocniczy, wikariusze generalni i biskupi, kapłan kierujący wydziałem duszpasterskim w diecezji, rektor wyższego seminarium duchownego oraz przewodniczący kapituły katedralnej (Postanowienia Konferencji Episkopatu Polski w sprawie Rad Kapłańskich i Kolegium Konsultorów z dnia 21.03.1985 roku).

zatroszczyć się o to, by wśród jej członków znaleźli się także specjaliści z różnych dziedzin, którzy nie zawsze mogliby być wybrani[14].

Do obowiązków biskupa diecezjalnego należy erygowania spośród członków Rady Kapłańskiej kolejnego gremium tzw. Kolegium Konsultorów[15]. Liczba tego kolegium powinna wynosić minimum sześć, a maksymalnie dwanaście osób, a jego kadencja wynosi 5 lat i jakby prezydium Rady Kapłańskiej. W sytuacji *sede plena* przewodniczącym kolegium jest biskup diecezjalny, natomiast w sytuacji *sede impedia* lub *sede vacante* ten kapłan, który jest najstarszy święceniami, dopóki nie zostanie ustanowiony tymczasowy rządca diecezji[16].

Do kompetencji tego organu jest: wyrażanie opinii przy ustanawianiu i odwoływaniu ekonoma diecezjalnego, oraz przed podjęciem aktów zarządzania o większym zakresie, uzyskanie zgody na dokonanie alienacji oraz przewidzianych prawem transakcji, a także bycie świadkiem urzędowym przy objęciu urzędu przez biskupa koadiutora. W przypadku gdy zaistnieje przeszkoda stolicy biskupiej kolegium konsultorów zarządza diecezją do czasu wyboru tymczasowego rządcy diecezji, natomiast po dokonaniu wyboru realizuje swoje funkcje doradcze, przejmuje zadania zawieszonej w działaniu Rady Kapłańskiej, przyjmuje rezygnację z urzędu rządcy diecezjalnego oraz asystuje przy objęciu urzędu biskupa koadiutora lub biskupa pomocniczego. Gdy w diecezji nie ma biskupa diecezjalnego do obowiązków Kolegium Konsultorów należy m.in. powiadomienie Stolicy Apostolskiej o zaistniałej sytuacji, zarządzanie diecezją aż do wyboru administratora diecezji, wybieranie administratora diecezji, przyjmowania wyznania wiary od obejmującego urząd administratora diecezji, przyjmowanie nominacyjnych listów apostolskich jako świadek kwalifikowany kanonicznego objęcia urzędu biskupa, spełnianie

[14] Por. K. Rogala, dz. cyt., s. 107-108.

[15] Por. KPK/1983, kan. 502.

[16] Por. S. Iwańczak, dz. cyt., s. 80-81.

funkcji rady kapłańskiej do czasu utworzenia nowej, a także wyrażanie opinii niektórych członków wobec legata papieskiego przeprowadzającego badanie kanoniczne w przypadku mianowania biskupa diecezjalnego lub biskupa[17].

Rada Duszpasterska jest kolejnym organem wspierającym biskupa diecezjalnego szczególnie w sprawach dotyczących prowadzenia i posługi duszpasterstwa na terenie jego diecezji. Konieczność powołania do istnienia tego gremium również jest zakorzeniona w dokumentach Soboru Watykańskiego II[18].

W obowiązującym ustawodawstwie kodeksowym sprawę tejże rady mawiają cztery kann. 511-514, które określają podstawowe i najważniejsze elementy nowego organu doradczego biskupa m.in.: kompetencje, skład personalny, czas trwania oraz miejsce biskupa w radzie[19].

Do kompetencji tego organu należy analizowanie, badanie i rozpatrywanie działalności duszpasterskiej diecezji oraz życia duchowego wiernych, a także przedstawianie swojemu biskupowi propozycji i sugestii między innymi w sprawie np. katechizacji, apostolstwa, formacji duchowej i ożywiania sakramentalnego[20].

Skład rady jest inny niż np. Rady Kapłańskiej, gdzie członkami mogą być tylko duchowni. Tutaj biskup do tego gremium powołuje również osoby świeckie i zakonników, czyni to zgodnie ze statutami rady. Prawo stawia jednak pewne wymogi dla członków rady. Mają oni pozostawać w pełnej wspólnocie z Kościołem katolickim, odznaczać się roztropnością, niezachwianą wiarą i

---

[17] Tamże, s. 82-83.

[18] „Jest rzeczą bardzo pożądaną, aby w każdej diecezji utworzono specjalną radę duszpasterską, z samym biskupem diecezjalnym na czele, w której uczestniczyliby specjalnie dobrani duchowni, zakonnicy i świeccy. Zadaniem tej rady będzie śledzenie i przeanalizowanie tego wszystkiego, co ma związek z działalnością duszpasterską i wyciągnięcie z tego praktycznych wniosków" (Por. Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w w Kościele *Christus Dominus*, nr 27; w: Sobór Watykański II, Konstytucje, dekrety, deklaracje, Poznań 2002, s. 377-404.

[19] Por. KPK/1983, kann. 511-514.

[20] Por. S. Iwańczak, dz. cyt., s. 84.

dobrymi obyczajami, a także reprezentować skład osobowy całej części Ludu Bożego, która tworzy diecezję. Część członków wchodzi do rady z urzędu lub z nominacji biskupa, ale większość kandydatów wyłaniają wybory dekanalne bądź środowiskowe[21].

Kadencja Rady Duszpasterskiej powinna być określona w jej statucie wydanym przez biskupa. W sytuacji *sede vacante* jej działalność ustaje. Biskup powinien przynajmniej raz w roku zwołać posiedzenie rady, która ma głos doradczy[22].

Radą, która wchodzi w skład administracyjny Kurii Diecezjalnej jest Rada ds. ekonomicznych, której zadaniem wspieranie biskupa diecezjalnego w trosce o szeroko pojęte środki materialne diecezji. Jej istnienie w diecezji jest obligatoryjne[23].

Na czele rady stoi biskup diecezjalny lub jego delegat, który jako przewodniczący mianuje przynajmniej trzech członków rady oraz ekonoma, aby administrowali dobrami doczesnymi diecezji przez okres pięciu lat. Do ich szczegółowych obowiązków należy: przygotowywanie każdego roku wykazy przewidywanych przychodów i wydatków na następny rok, zatwierdzanie bilansu przychodów i rozchodów za rok ubiegły, wyrażanie wobec biskupa swojego zdania w sprawie ewentualnego usunięcia ekonoma, określenie wskazań, które dotyczą obowiązku ekonoma[24].

Biskup jest zobowiązany zasięgnąć opinii rady w następujących sytuacjach: przed nominacją lub usunięciem z urzędu ekonoma diecezjalnego, przed nałożeniem podatku zwyczajnego i nadzwyczajnego na publiczne osoby prawne i na osoby fizyczne, przed podjęciem aktu dotyczącego zarządu o większym znaczeniu, przed określeniem warunków bezpiecznej lokaty

[21] Tamże.

[22] Tamże, s. 85.

[23] Tamże, s. 75.

[24] Tamże, s. 75-76

pieniędzy i innych dób materialnych fundacji, a także biskup powinien uzyskać zgodę rady w przypadku chęci alienacji dóbr diecezji oraz innych osób prawnych podlegających biskupowi[25].

Jak widzimy osobną kartę stanowi kolegialność na poziomie diecezjalnym. Dawne kapituły, można powiedzieć, że w pewien sposób zeszły w cień. Pozostały im funkcje liturgiczne i honorowa nobilitacja. Powstały nowe struktury, jak Kolegia Konsultorów, Rady Kapłańskie, Rady Duszpasterskie. Stanowią one niższy wymiar parakolegialnej działalności Kościoła i są przedmiotem zainteresowania już nie teologii fundamentalnej - apologetyki, ale teologii pastoralnej i kanonistyki. Dla zwolenników kolegializmu ważna jest sama postawa kolegialna ludzi Kościoła, wszystkich kościelnych szczebli hierarchicznych. Ów *ajfectus collegialis* - odczucie kolegialności to przejaw instynktu odpowiedzialności za cały Kościół. Ten instynkt domaga się ustawicznego zaspokojenia w konkretnym kolegialnym działaniu, będzie czynnikiem motorycznym rozwoju kolegialności w Kościele i powstania nowych form i sposobów realizacji aktywności kolegialnej. John Mc Kenzie konstatuje, że „w każdej zhierarchizowanej społeczności, również w Kościele, istnieje stałe napięcie między władzą a wolnością. Jedną z dróg rozładowania tego napięcia w społeczności Kościoła jest zasada kolegialności”[26].

[25]Tamże, s. 76.

[26] Por. J. Krasiński, Kolegialność władzy w Kościele przed Soborem Watykańskim II i przełom soborowy, „Studia Theologica Varsaviensia” 33/2, s. 39-30.